Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:32

med anledning av motion om rätt för kommun att anslå medel till viss utbildningsverksamhet

Motionen

I motionen 1977/78:910 av Paul Jansson m. fl. (s) hemställs "att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen att denna snarast lägger fram lagförslag som gör det möjligt för landstingskommuner och kommuner att lämna anslag till utbildningsverksamhet som bedrivs av politiska partier vilka är representerade i landstinget resp. kommunfullmäktige".

Motionärerna erinrar bl. a. om vissa uttalanden i förarbetena till den nya kommunallagen och framhåller att stor enighet råder om att de förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner skall beredas möjlighet till utbildning och att arvode och annan ersättning skall utgå i samband härmed. Motionärerna anser att det i och för sig är en förbättring att ersättning numera kan utgå till förtroendevalda för deltagande i utbildning som anordnas av de politiska partierna men att den i kommunallagen valda konstruktionen hindrar administrativt enkla lösningar. Motionärerna hänvisar till uttalanden i propositionen (1975/76:187) om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. enligt vilka det förutsätts att deltagandet i sådan utbildning skall prövas av kommunen resp. landstingskommunen. Detta medför enligt motionärerna en sådan administrativ belastning – såsom krav på beslut om deltagande, behandling av arvodes- och reseräkningar, kontroller, attester och många utbetalningar – för de kommunala förvaltningarna att man på många håll diskuterat möjligheten att införa ett enklare system. Därvid har emellertid kommunallagen och partistödslagen ansetts lägga hinder i vägen.

En smidig ordning är enligt motionärerna att kommunfullmäktige resp. landstinget anslår ett belopp till varje politiskt parti som är representerat i den beslutande församlingen för att användas till utbildningsinsatser. Utbildningsstödet skulle därvid kunna utgå med ett visst belopp per mandat, dvs. som det kommunala partistödet. Enligt motionärernas mening bör dock varje kommun och landstingskommun få bestämma om utbildningsstödets konstruktion. Motionärerna anser att den förordade lösningen kan åstadkommas på skilda vägar, antingen genom ändring av lagen om kommunalt partistöd eller genom nya bestämmelser i kommunallagen eller genom en särskild lag om kommunalt utbildningsstöd till politiska partier. Motionärerna anser sammanfattningsvis att regeringen snarast bör lägga fram lagförslag som gör det möjligt för kommuner och landstingskommuner att lämna anslag till politiska partier för utbildningsverksamhet i partiernas regi,

varigenom kommunaldemokratiutredningens rekommendation beträffande stöd till partiernas utbildningsverksamhet skulle kunna genomföras.

Beträffande den närmare motiveringen hänvisas till motionen.

Nuvarande ordning

Enligt den nya kommunallagen (1977:179), som trätt i kraft den 1 juli 1977, har kommunerna och landstingskommunerna möjlighet att inom ramen för ersättningsbestämmelserna i 2 kap. 29 §, 3 kap. 16 § och 5 kap. 1 § sista stycket ge förtroendevalda arvode för deltagande i utbildning i kommunala frågor, vilken anordnas av politiskt parti, och ersättning för kostnader i samband härmed, dit även kostnader för kursavgifter bör kunna räknas. I förarbetena har det förutsatts att kommunerna resp. landstingskommunerna i förväg blir underrättade och därigenom får möjlighet att pröva frågan, varigenom planering och beräkning av verksamhetens omfattning kan underlättas (prop. 1975/76:187 s. 234–235 och 425). Kommunallagens nyssnämnda bestämmelser är utformade så att beslut om ersättning kan avse "resekostnader och andra utgifter som föranledes av uppdraget samt arvode, pension och andra ekonomiska förmåner". För alla former av ersättning gäller även ett krav på skälighet, vilket sålunda utesluter t. ex. arvoden eller ersättningar som inte kan sägas ha ett direkt samband med förtroendeuppdraget (se prop. 1975/76:187 s. 425).

Enligt bestämmelserna i lagen (1969:596) om kommunalt partistöd får kommunerna resp. landstingskommunerna lämna ekonomiska bidrag till politiskt parti som är representerat i kommunfullmäktige resp. landstinget under den tid beslutet om bidrag avser. Beslutet skall innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i kommunfullmäktige resp. landstinget.

Såsom framhålls i propositionen 1975/76:187 gör bestämmelserna om kommunalt partistöd inte det möjligt för kommunerna eller landstingskommunerna att föreskriva att stödet eller viss del av detta skall användas till utbildningsverksamhet som partierna driver (prop. 1975/76:187 s. 235). I rättspraxis har också slagits fast att den allmänna kompetensbestämmelsen (numera 1 kap. 4 §) i kommunallagen inte lämnar något utrymme för kommun resp. landstingskommun att utge peningbidrag till de politiska partierna i den beslutande församlingen. Däremot har genom speciallagar – såsom lagen om kommunalt partistöd och 3 § barnavårdslagen – vilka kan betraktas som undantagsregler från 1 kap. 4 § kommunallagen, kommunerna resp. landstingskommunerna efter hand fått vissa befogenheter att ge sådant stöd. Detta måste dock lämnas enligt objektiva grunder och sålunda inte ensidigt gynna exempelvis en viss politisk riktning (se t. ex. prop. 1965:69 s. 9).

Sammanfattningsvis kan sägas att den nya kommunallagens ersättningsbestämmelser inte tillåter att kommunerna resp. landstingskommunerna

beslutar om utbildningsbidrag till de politiska partierna i den formen att dessa beviljas anslag att användas för utbildnings- eller kursverksamhet i kommunala frågor för de egna förtroendemännen. Detta kräver särskild lagstiftning, som exempelvis kan ske genom ändring i lagen om kommunalt partistöd. Däremot kan kommunerna resp. landstingskommunerna med stöd av de ovannämnda bestämmelserna i kommunallagen föreskriva att ersättning skall utgå till kommunala förtroendevalda, som deltar i sådan vidareutbildning eller kursverksamhet som anordnas av politiskt parti.

Utskottet

I sitt betänkande om den nya kommunallagen framhöll konstitutionsutskottet att en viktig förutsättning för att de förtroendevalda skall kunna fullgöra sina uppdrag är att de har möjlighet att delta i den vidareutbildning i kommunala frågor som anordnas av bl. a. de politiska partierna (KU 1976/77:25 s. 12). Den nya kommunallagen innebär att kommunerna och landstingskommunerna har fått vidgad rätt att medge förtroendevalda arvode och viss ersättning för kostnader som uppkommer i samband med kommunala resp. landstingskommunala förtroendeuppdrag.

Inom ramen för kommunallagens bestämmelser, som innebär att ifrågavarande ersättningar skall vara skäliga och sålunda ha ett direkt samband med förtroendeuppdraget, finns det nu möjlighet att ge kommunala förtroendevalda arvode för deltagande i utbildning i kommunala frågor, vilken anordnas av politiskt parti, och även ersättning för kostnader i samband därmed. Till sådana ersättningsgilla kostnader hör bl. a. kursavgifter. Det har i förarbetena till kommunallagen förutsatts att kommunerna resp. landstingskommunerna i förväg blir underrättade om sådan kursverksamhet och därigenom får möjlighet att pröva frågan för kommunernas beräkning av verksamhetens omfattning (se prop. 1975/76:187 s. 234–235 och 425).

Såsom framhålls i motionen 1977/78:910 knyts de kommunala ersättningsmöjligheterna sålunda direkt till innehavet av kommunalt förtroendeuppdrag. Den som inte har något sådant uppdrag kan därför inte enligt kommunallagens bestämmelser få ersättning för deltagande i utbildning av ifrågavarande slag. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om det kommunala partistödet som utgår till partierna. Bestämmelserna om kommunalt partistöd innebär att kommunerna resp. landstingskommunerna inte kan avgöra hur stödet skall användas av de politiska partierna. Vid beslut om partistödets storlek bör, enligt utskottets mening, liksom hittills beaktas också önskvärdheten att underlätta partiernas möjligheter att utbilda icke förtroendevalda i kommunala frågor.

Under hänvisning till det anförda hemställer utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78:910.

Stockholm den 14 mars 1978

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Torkel Lindahl (fp), Olle Svensson (s), Sven-Erik Nordin (c), Ove Karlsson (s), Lars Schött (m), Bengt Kindbom (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Kerstin Nilsson (s) och Marianne Stålberg (s)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

GOTAB 57741 Stockholm 1978